

SBURATORUL *Literar*

REVISTA · SAPTAMANALA

BCU Cluj / Central University Library Cluj

SUMARUL No. 24

<i>E. Lovinescu</i>	Critica și Literatura (VI)
<i>I. Valerian</i>	Flacăra
<i>Emil Dorian</i>	Copilăria
<i>I. C. Vissarion</i>	Avea răposatului
<i>Marcel Romanescu</i>	Scoica
<i>Hortensia Papadat-Bengescu</i>	Exp. D-nei Delavrancea-Dona
<i>F. Aderca</i>	Stil și Idee
<i>Virgil Moscovici</i>	Mical
<i>Camil Baltazar</i>	Imagini din Sanatoriu
<i>Glauco</i>	Note și impresii

Cronica Dramatică: F. ADERCA.

Cronica Artistică: VICTOR ION POPA.

Insemnări Literare.

24

SBURATORUL LITERAR

Revistă Literară, Artistică și Culturală

Prețul unui număr

LEI 2.—

Abonamente: pentru un an Lei 100.—

„ 1/2 „ 60.—

Abonamente se primesc la :

Administrația Revistei „Sburătorul Literar“

BUCUREȘTI

STRADA SMÂRDAN, 4

și la librăria „Mercur“, București, Calea Victoriei, 27

Deasemenea se pot face Abonamente prin corespondență, trimițându-se costul respectiv prin mandat poștal, la Administrația Revistei.

Manuscrisele, corespondența și schimbul se vor trimite pe adresa d-lui E. Lovinescu, Strada Cămpineanu, 40.

BEU Cluj / Central University Library Cluj

A PĂRUT DE

E. LOVINESCU

CRITICE VOL. VI

Alexandru Macedonski, Hortensia Papadat-Bengescu,
Gala Galaction, Oct. Goga, N. Iorga, D. D. Pa-
trașcanu, N. Gane, Gh. Lazăr, D. Anghel, C. Stere,
Figurine literare, Anticipații literare, etc.

Ed. „Ancora“ Alcolay & Calafateanu

PREȚUL LEI 15.—

SBURĂTORUL LITERAR

REVISTA LITERARA, ARTISTICA ȘI CULTURALA

DIRECTOR: E. LOVINESCU

CRITICA ȘI LITERATURA

VI

Sistemul aglutinării notațiilor dă poeziei noastre recente aspectul unui impresionism fără consistență. De cele mai multe ori notația nu intră în domeniul sufletescului; impresionismul nu reprezintă prin urmare fixarea unei stări sufletești oricât de fugare, — cu atât mai puțin fascicolul unor momente coerente. Peisagiul nu e interior ci exterior; directă, și deci valabilă numai prin precizie, sau figurată, și deci crescută printr'o imagine, notația are caracterul pur obiectiv. Literatura română s'a îmbogățit astfel cu o colecție de toamne, ce aleargă despletite pe ulițe, de ierni, în haine zdrențuite, de aspecte ale naturii prinse în trăsături originale — notațiuni care, chiar dacă nu încheagă încă o poezie, constituie elementele prime ale unei arte viitoare.

* * *

Din mijlocul acestei poezii disolvate în amănunte, amenințate de prozism și prin analiză dar și prin eliminarea voluntară a oricărui aparat poetic, se desprinde personalitatea originală a d-lui Camil Petrescu, asupra căreia ne-am mai oprit și ne mai oprim, ca asupra figurii centrale a unei mișcări contestabile dar fecunde.

Având toate caracterele acestei mișcări împinse până la defecte, dintre care nu lipsesc dezarticularea analitică și prozismul căutat al expresiei, d. Camil Petrescu își valorifică totuși notațiile printr'o emoție ce le dă o unitate; impuse ochiului cu prea multă precizie, infinitesimalele se topesc într'un tot prin acțiunea subterană a emoțiunii. Insistăm asupra existenței acesteia pentru că o credem indispensabilă. Calitatea și intensitatea ei nu sunt totuș de natură a-i crea o originalitate. Chiar atitudinea poetului față de război pleacă dintr'o atmosferă comună aiure, precedată și la noi de lirica mai timidă a d-lui B.

Luca. Adevărata importanță a d-lui Camil Petrescu nu stă prin urmare atât în natura emoției cât în expresia ei. Arta lui împinge cunoașterea plastică până la o măsură, pe care literatura română, probabil, n'a cunoscut-o încă. În mijlocul unei poezii închinată notației d. Camil Petrescu ne-a dat impresiunile cele mai pregnante, de ordin pur vizual, expresiile materiale cele mai tipice pentru a traduce o senzație, și, uneori, imaginile cele mai viguroase, — din care, spre exemplificare, vom cita câteva :

Impresia unei dimineți la munte :

*Pe sub stâncă
Au și pornit spre munte potecile înguste.*

(Vis de anemie)

O amiază de vară :

*Toată valea
E acum o carte
În care, înfierbântat, citește soarele.*

BCU Cluj / Central University (Amiază de vară)

Plecarea din tranșee pentru rond :

*De-acum
Eșim dintre rețele, ca pe o aspră poartă
Care-mi reține mantaua cu degete de cue.*

În urma noastră imateriale uși se 'ncuie.

(Mâna)

Tăcerea bruscă în mijlocul unui bombardament :

Undeva pe lume se opriră roți.

(Veșnicole)

Jocul amorului :

*... Când vrei să pleci de-acum
Te 'ncurci între firele gândirii mele
Ca o pisică prinsă 'n firele de lână...*

Momentul intrării în repaus al unei coloane :

*Coloana
S'a prăbușit în marginea șoselei
Ca o fantoșă căreia i-ai scos scheletul.*

Repausul însuși :

*Ti s'ar părea că 'n șanțul lung a năvălit
O specie gigantică și nouă
De viermi masivi și cenușii.*

Apoi marșul :

*Ne reluăm târâtul,
Intindem pentru o clipă gâtul
Comun, de uriaș miriapod.*

(Marș greu)

Citațiile ar putea merge și mai departe nu cu scopul colecționării imaginilor ci pentru precizarea unei arte poetice, din care abstracția este aproape cu totul eliminată. Noțiuni ca „amintirea“, „nădejdea“, „fericirea“ devin materiale. În minte ca „într'un pod de casă“ sunt :

*Nădejdi din care,
Sfărâmături de lemnuri poleite,
Au mai rămas doar resturi de picioare.
In jilțul fericirilor trecute
Cu călții scoși afară
Doarme somnoros odinioară...*

împingând astfel materializarea până la „picioarele“ nădejdi și „călții“ fericirii.

* * *

Poezia d-lui Camil Petrescu este, poate, cea mai plastică din câte cunoaște literatura română. Această calitate eminentă îi fixează locul și originalitatea. Prin caracterul imediat tangibil și prin relieful ei precise, exclude dela sine abstractul, vagul poetic și insesizabil, transcendentalul, insinuările inconștientului, — adică tot ce vine pe aripa versului muzical și din acel amestec verlainian :

où l'imprécis au précis se joint.

Intr'un cuvânt, poezia d-lui Camil Petrescu reprezintă reacțiunea cea mai violentă și mai reușită împotriva poeziei simboliste. Ea nu se scoboară în noi prin urechi ci prin ochi.

E. LOVINESCU.

FLACĂRA

In vatră focul s'a domolit ușor...
 Din giulgiul de cenușă clipește liniștit,
 Și parc'ar fi în bezna de gânduri solitare
 Un soare blând și gârbov, care moare...

Afară, aceeași iarnă se tângue de frig
 Și-mi răscolește hârburi de nopți întunecate
 Și dacă n'ar fi focul cu roșul efemer,
 M'aș transforma într'un copac
 Inmărmurit de ger...

Ca o vestală-antică la focul legendar,
 In vatra dinăuntru mă văd îngenunchiat,
 Și scormonind sălbatic cu unghii lungi de gânduri
 Eu suflu cu putere ca într'un foc de scânduri
 Și flacăra vieaie din ce în ce mi-aprind...

O! Flacăra ce-mi arde în vatra mea de lut,
 De viața ei mă tem
 O simt câte-odată atât de slab lucind!...
 Aud pe sus, prin iarnă, un ne'mpăcat blestem
 Cum sparge noaptea'n două și-ar vrea să intre'n casă
 Să-mi gătue cu hohot văpaea sperioasă...

Dar calda înflăcărare îmi pâlپae 'nainte,
 Prin vine simt curgând fluidul ei cuminte,
 In preajmă-i stau de pază cu ochi de întuneric
 Și suflu cu putere în bezna din odăe
 Să-mi făuresc o uriașă vâlvătae...

Curând se va 'nălța afară..,
 Va mistui în flăcări iarna înghețată
 Și noaptea toată...

Se va 'ncălzi văzduhul ca 'n zi de primăvară
 Iar depe bolta lunei va râde Dumnezeu,
 Când va vedea în spațiu năpraznica vâlvoare,
 Gonind pe vechiul soare
 Și rămânând să ardă, ea singură, mereu...

COPILARIA

Am căutat copilăria de-altă dată,
Ca să-ți aduc din ea
Un cântec bun pe vremea asta

Am căutat copilăria mea
Pe uliți pline de noroi...

Era o fată zdrențuită,
Cu ochii mari,
Ca două rugi spre-o boltă
[neclintită,

Cu pașii rari,
Cu pași de cerșetor.
Bătea la fiece pridvor,
In ulițele pline de noroaie,
Bătea de zor,
Dar frig era'n bordeiul tuturor
Și rămănea afară 'n frig și 'n
[ploaie.

Și 'ntr'un târziu,
Ca o nălucă 'n zbor,
Ea dispăru din ultimul bordei,
Către pustiu,
In noaptea ei...

Am căutat copilăria de-altă dată,
Dar n'am găsit'o nicăieri,
In toamna nămolită de noroi.
Ce să-ți aduc din ulița 'ndoliată?...
Bordeiele s'au năruit de-odată,
De vânt, de frig, de ploii
Și suflatu-mi cu degete subțiri
Zadarnic prin cenușe cată.
Copilăria mea nu-i nicăiri!
Cu ce să-ți satur nerăbdarea,
Ce-ți tremură 'n priviri?...

Dar cineva mi-a spus asară
C'ar fi plecat
La marginea de târg, afară,
In cimitir.

Și-atunci m'am dus s'o caut iară.

Pe-alei, printre morminte'n șir.
Ea alerga ca o nebună,
Cu mâni întinse către cer,
Cu părul răscolit ca o furtună,
Cu ochi imenși, hipnotizați de
[lună,

Ea alerga mereu
Și zdrențele cernitelor veștminte
Se acățau de cruci,
Printre morminte
Ea alerga mereu nainte
Și-abia în fund, în jalnica

Sub liniștea 'mpietrită 'n lespezi
[grele,
Mi s'a părut că s'a trântit
[grămadă
Pe groapa mamei mele.

Atunci, am vrut
Să 'mplânt cușitul unui țipăt
[lung
In trupul rece al singurătății,
Dar am simțit, înspăimântat,
Puterile că nu-mi ajung.
Am vrut s'o strig, dar mi-a
[nghețat
Pe buze reci cuvântul.

Când m' apropiai, in fața mea,
Rânjia pământul:
Un animal ascuns prin bălării,
Ce mă privea cu ochi străini,
[pustii,
Sătul și 'ntins la adăpost.

Copilăria mea de altă dată,
Să fi murit sau poate nici n'a
[fost?

EMIL DORIAN

AVEREA RAPOSATULUI

Bolnavul zace în pat, într'o odăiță îngustă, parcă făcută înadins pentru ceia vreau să-i părăsească și viața, după ce îi părăsesc și oamenii.

— Cum îi mai este? întrebă o vecină, pe Rada, soția bolnavului.

— Tot rău. Și cu mâna, făcu gestul ducerii.

Vecina își scoase apă din puț și-o puse în doniță și mai rămase nițel de vorbă.

— Nu-l întoarce boala deloc, deloc?

— Deloc!... Din astă nu mai scapă el... S'a umflat, o umflătură albă, ce-i albește gingiile și buzele... Nu mai poate să fie om.

Vecina, clătinând din cap, își luă donița și porni acas' la ea.

Sanda, fiica bolnavului, eși în pragul ușii și se răsti încet la mă-sa.

— Ei ce vrei?

— N'auzi? iar a început să dondăne... iar vorbește cu dușii de pe lume.

— Și ce-ai cu el?... Crezi că-l pot opri eu să nu vorbească cu neamurile moarte?... Se vede, că iar l'a apucat durerea de rinichi... BCU Cluj / Central University Library Cluj

— Bine, l-o fi apucat, că degeaba nu alurează el; dar tu de ce taci, de nu-l întrebii ce are și cât are, că s'ar putea să moară, și...

— Și dacă moare?... Nebună ești tu, Sando!... Păi îmi stă mie în putere să-l opresc să nu moară?

— Nu-ți stă, dar, trebuie să-l întrebii dacă n'o mai fi având bani ascunși pe undeva... că-l știi doar, că ținea banii încuiați și nu-i știa leafa când o ia, unde-o pune, ori ce-o face... Dacă el are bani ascunși, și cum d'atâtea ori a fost să moară și n'a murit, e crede că nici acum nu moare, și tace și nu ne spune banii, și dacă moare, cum să-i mai găsim?

— L-am întregat de bani și mi-a spus că nu mai are, decât cei hotărâți pentru îngropăciune, câteva sute de lei...

— Ce bani, fa, ce bani?... Nu știi tu că cheltuia cu noi toți... Pe Costică să-l ție în școală, pe noi toți să ne n'brace și să ne hrănească. Un oleab ne-a făcut și nouă: casa, pătutul, coșarul... Tu crezi că banii nu se cheltuiesc?

— Nu crez! Iaca nu crez!... El trebuie să aibă bani ascunși; dar, crezând c'o să scape, nu ni-i spune și o să moară, și o să rămânem așa...

— Așa tot rămânem noi, pentru că n'are.

— Cere-i cheia, ce tot o ține atârnată de gât?... Crede c'o să-l îngropăm cu ea?

— Eu nu l-o cer.

— De ce?

— Pentrucă, nu vreau să-i stric inima.

— Vezi, are el ce are acolo în cutia mesei.

— O fi având.

— Păi tocmai d'asta trebuie să știm noi ce-o fi având. Când o veni Lixandru cu Lisaveta lui, Ana, cu Iepurile ei, noi, care ne mâncăm amarul cu el, n'o să mai apucăm nimic. Lixandru, fiindcă e beat, o să zică că el are drept să ia banii toți... Nouă nu ne dă nimic...

— N'are ce lua nici el...

— Are, are, și fiindcă tot spui că n'are, mi se pare, că... ai apucat ceva, ori că ți-a dat ție...

— Mie!... Zău, Sando, dacă nu ești nebună... Nu lași pe tat-tău nici să moară ticnit...

— Păi să ne dea banii!...

— Dacă n'are?...

Sanda tăcu bosumflată. Mă-sa intră în odăița în care zăcea bolnavul. Il privi lung. Bolnavul își mai veni în fire, gemu și se opri din șoptite.

— Cum îți mai e, Grigore, îl întrebă ea aplecându-se asupra lui ca s'o auză și ca să-i înțeleagă șoaptele.

— Răăău! răspuse el lung.

Il privi iar. Buzele erau albe și mari. Gingiile fără sânge Sanda intră cu sticla cu untdelemn, ca să mai pue în candela ce ardea pusă în perete, d'asupra capului bolnavului.

Privi pe mă-sa întrebătoare.

— Dacă nu ți-e milă, zi-i tu.

— Milă!... Și Sanda, încruntând sprincenele, turnă untdelemn în candelă.

Se gândi și apoi veni în fața ochilor lui tat-său. Il privi și ea mult. I se făcu milă... Simți că i-ar fi fost mai bine ei să nu-mai vadă așa...

— Ți-e rău, tată?...

— Răăău...

Tăcu nițel și apoi:

— Ai bani pentru cele ce-ți trebuie la un... Doamne ferește?

— Aaam! răspuse el încet.

— Unde sunt?

— Colo... și plimbă ochii spre cutia mesei.

— Intr'altă parte-n'ai?

— N'aam...

— Niciun ban, niciun ban?!...

— Niici...

— Gândește-te că, e și viață, e și moarte... zilele omului cine le știe... De ce nu spui banii ce-i ascunzi?

— N'am alți! se sili bolnavul.

Sanda se încruntă. Nădejdea ascunsă în suflet, îi muri tot acolo. Un gând o mai îmboldi din nou:

— Știu că i-ai dat mami pe aceia, dar mai știi, că ea o să-bea și n'o să facă nimic cu ei...

— N'am!... N'am!...

— I-ai dat!

— Nu!

— Ce bani, fa, ce bani — sări mâsa cu gura — nu ți-e rușine?

Il superi la ceasul morții!...

— Ți-a dat banii ție.

— Nu mi-a dat.

— Ba ți-a dat.

— N'am alți bani — roști bolnavul, Sando!...

— Vezi?... Auzi?

Sanda tăcu. O țigancă cu ghicocul îi spusese că tat-său e om bogat, cu putere asupra oamenilor și cu bani mulți. Ideia asta i se infipsese în cap. Ghicitoarea singură știa secretele bolnavului. Câte nădejdi îi crescuseră în suflet dela ghicocul acela!... O să aibă ea banii tat-său!... Și acum, el tăgăduia!... Ce om sgârțit!

— De ce nu-mi dai cheia să caut în cutie să văz cât ai?

— Nu!

— O să-i apuce mama și-o să-i bea, și-o să vezi pomană la sfântul Așteaptă!

Eși supărată din odăiță.

Bolnavul scoase un deget pe lângă marginea plăpumei, chemă cu el pe nevastă-sa, și șopti:

— Ia cheia, descuie, ia șapte, lasă cinci și nouă și dăm cheia.

Rada se uită sperioasă pe geam să vadă pe lîi-sa încotro este, apoi luă șnurul cu cheia de după gâtul bolnavului, descuie și începu să caute.

— În carte, în carte... 12 sute, lei șapte, lași cinci — mai zise bolnavul.

Ea căută în carte, luă șapte hârtii de câte o sută, le vâră în sân, împinse cutia la loc, încuie și veni și petrecu șnurul cheii, iar pe după gâtul bolnavului.

— Așa! și bolnavul mulțumit închise ochii... Să mă lași să dorm că-s ostenit, mi-e somn!

Rada îl privi și apoi se așeză pe un scaun la geam, ca să stea în odaie și lângă el de pază.

Un ceasornic de masă, ticăia pe glaful ferestrei și arăta ora trei după prânz.

Rada privi ceasul și și aduse aminte că ceasul cel mic, din buzunarul vestii, trebuie să fie stătut de acum o lună, de când bărbatul ei a căzut la zacerea cea grea.

Se sculă în sus și îl căută în vestă prin toate buzunarele, dar nu-l găsi. Se uită pe masă, prin cărți, prin jurnale, pe sub masă pe de rând, dar ceasul lipsea...

Căută pe sub pat, că doar o fi căzut p' acolo, dar nu-l găsi nici acolo. Intră la bănuială că ceasul o fi furat, dar de cine? De Sanda?... Și unde l-ar fi dus ea?...

Se uită la ochii bolnavului care mișcau sub pleoapele închise

Eși binîșor din odaie, trecu sala și intră în odăița cealaltă ceva mai mare ca cea din care eșise. Sanda gândea șezând reze-mată de soba rece, căci era vară. Mă-sa începă să caute.

— Ce cauți?

— Știu eu ce căut.

Sanda o privi cu necaz și o lăsă în pace. Mă-sa răscoli tot.

— Ce tot răvăcești casa, spune-mi ce cauți?

Rada o privi și apoi spuse:

— Tu l-ai luat!... Nu ne rămânea tot nouă?! Nu-ți rămânea tot ție?

— Ce tot spui, mamă, c' am luat?

— Ceasul cel mic, fa, ceasul cel mic, nu l-ai luat tu?

— Eu!? N' am luat ceasul... Dar ce, lipsește?

— Nu e 'n vestă și nu e nicăeri.

— Vezi?... Nu ți-am spus eu că Lisaveta lui Lixandru se uită să vădă ce să ia?... Că Ana, tot așa?..

Și porni în odaia tată-său, să caute ea ceasul.

Mă-sa o urmă.

Incepă să caute.

— Dar cismele tatii unde sunt?

— Nu sunt supat?

— Nu sunt...

— Mamă, a furat și cismele... asta ori Lixandru a făcut-o, ori Iepure...

— Ce, fa, ești nebună, lipsesc și cismele?

— Vezi-le tu de, dacă sunt, că eu nu le văd.

Intr'adevăr cismele lipseau.

— Vezi, mamă, vezi cum întind toți din averea tatii, cum vor s'o ia numai pentru ei?..

Mă-sa se opri și strigă:

— Lumânarea!.. Lumânarea, că tat-ău trage!..

Sanda, ca vijelia eși zăpăcită și începă să răcnească. Mă-sa căută chibritul și văză lumânarea pe glaful ferestri... O apucă, o aprinse și o ținu bolnavului în mână.

Lisaveta, soția lui Lixandru, veni pe fuga. Ana, fiica cea mare a bolnavului, sosi și ea. Incepură toate să se jelească.

Ana intră înăuntru. Tat-său mai sullă odată și se opri... Murise.

Acum toate începă să 'l jelească.

— Cui ne lași, cui ne lași, tată? începă Ana... Dacă mai trăiai, ne mai dai și nouă ceva.

Sanda infuriată răspunse, oprindu-se din jelit:

— Ție ți-a dat și tot l-ai furat cismele.

— Cismele?... Da vrei să-ți rămăe ei ele tot ție?! îi răspunse Ana cu necaz, nemai jelindu-se nici ea.

— Și l-ai furat și ceasul...

— Ce, lipsește ceasul tatii?!

— Ce te mai faci?

Lisaveta pusă capul jos. Ana se 'nfurie. Lisaveta nu mai răcni.

— Așa?... Așa merge?... Ai pittit, ca să 'l faci furat?... Stăi, dacă e așa.

Se repezi și luă ceasul cel mare de pe glaf și plecă cu el.

— Oarba! — zise Sanda. Să nu mai vii p' aici, că n' ai ce căuta.

— Am să viu, că e tata... și am să iau, că iau dela tata!

— Ano, Sando!... Nu s'a răcit tat-tău — le zise mă-sa.

— Tu taci, că ești o hoată! îi zise Sanda. Mă-sa tăcû. Simți în sân cele șapte hârții. Se gândi că fetele ar putea s'o caute, să i le găsească și să i le ia. Făcû planul să le ascundă.

— Aide, tăceți, duceți-vă la apă, făceți focul, că trebuie să'l scăldăm... Nu vă mai certați și acum...

— Eu îmi duc ceasul acasă...

— Du-l! Du-l! pricopsito! îi strigă Sanda.

Ana eși pe ușă. Sanda se apropie încet de tat-său. Lumânarea încă ardea. Îi văzû și ea rămas nemișcat și îngălbenind cu încetul.

Șnurul negru al cheii se vedea la bărbie. Intinse mâna să-l ia dar se oprî...

Apoi eși afară.

— Mă duc să car apă și să fac focul...

Mă-sa rămase singură lângă mort. Îi apucă mâna, o ridică în sus, și-i dete drumul jos; ea căzu moale. Atunci lipi lumânarea de colțul mesii și eși afară să ascundă banii!...

Sanda intră în casă, se repezi să ia cheia, dar se nfloră. O lăsă tot de gâtul tat-său. Cureaua lui era însă pe un scaun la capul patului. O luă și ea, murmurând: „o ia ăilaltî și p' asta“. Eși cu ea s'o ascundă. Mă-sa intră în casă și ncepû să plângă încet...

I. C. VISSARION

SCOICA

In baie de nisip cum stau de strajă,
Pândind sosirea valurilor grave,
Din cleiul blond al algelor firave
Scânteii de scoici perlează ca 'ntr'o mreajă.

Melc roz, să-mi spui povestea ta de vrajă,
Cum incrustat în prora unei nave,
Vei fi plutit prin fiorduri scandinave
Pân' ancorași în mâna mea, pe plajă.

Ca tine sunt o scoică neștiută,
Ce din adâncul tainelor marine
Adună 'n ea răsunet de lăută.

Ca tine mă întorc svârlit de valuri
Și, speriat de vuetul din mine,
Impart lumini de cântece pe maluri.

MARCEL N. ROMANESCU.

EXPOZIȚIA D-NEI DELAVRANCEA-DONA

Adevărul și simplitatea sunt caracteristicile opticei d-nei Delavrancea-Dona. Un adevăr care nu se exaltă, nu se intensifică, nu se manifestă în cicluri de lumini sau de umbră, ci apare în media curentă a *vederei*, firesc, insinuant surâzător și recules.

Nu e vorba de o formulă mijlocie — e vorba de aceea simplitate pe care definiția estetică o trece dincolo chiar de frumos, mai departe. — Nu e vorba nici de sublimul simplu — cuvântul ar călca — prin virulență — pedelătura talentului artistei.

Această naturalitate e indiscutabil *artă*; pentru a o reda sincer și simplu, *calitatea vizuală, emoția artistică și meșteșugul* trebuie să se îmbine fericit.

Florile de câmp prin expresivitatea lor au ispitit peneluri mari. D-na D.-D. rareori scoate din ele *efecte*, exaltându-le simplitatea în vre-o lumină măritoare. De obicei — și sunt cele mai interesante pentru formula sa de artă — le prezintă în momentul acela trecător când sunt abia culese și mănuchiate, fragede și vii, dar pândite prin delicatețea lor de grabnică palidare.

Acest moment care e natura însăși a floarei de câmp, a floarei simple, e prins și redat minunat.

Ar trebui citate toate: dela mărunții călțunași la interpretarea luxoasă „ochiul bouului” — trecând cu o plăcere ce nu se poate decide, prin *gălbinele*, — balzamine — primule — săbiuțe — flori lilas — țintaură — acele minunate *măzărichi* — și numeroasele bucăți intitulate flori de câmp — și o glastră miniaturală care e un giuvaer, sau remarcabila pânză „mușcate la ferestre.”

Technica la d-na D. D. e un instrument de realizare nu o factură accentuată în sine. Procedee moderne fără excese — cu desemn bun, disimulat subțire culoare — lumină și formă îmbinate.

În peisagiu m'a impresionat o tonalitate nouă pe paleta așa de bogată a toamnei: o „teintă” rozată care în combinația ei de ocre îndulcitură cu carmin și cinabru — diferă de șofranul și rugina revărsate superb de paletă și natură. În numeroși pomi profilați, mereu aceeași tonalitate a *parte*. D-na D. D. nu caută, nici nu are „intenții”. A văzut așa. Îți va spune: „E toamna din anul trecut” și lucrul e remarcabil. Te face să cauți în natura și în optica d-nei D. D., un adevăr nou.

Toamna e așa de bogată în culori încât le revărsă în jur și predomina atmosfera cu rispa ei de aur și bronz și iată că o toamnă cu decolorare mai atenuată, a fost infuzată de lumină în loc să o predomine. Un compromis între atmosferă și vegetație, pe care ochiul artistei l'a prins și fixat, ceea ce e o notă valabilă.

D-na D. D. nu trece dincolo de marginile *vederei* spre simbol sau spre aspirațiunea creatoare eternă, dar aci în orbita *vederei* sale, vede *just, frumos și adânc subțire delicatețea blajină*. La acest nivel își stăpânește opera, nu e stăpânită de ea, ceea ce e o calitate pozitivă.

CONTRIBUȚII CRITICE**IDEE ȘI STIL**

Proza contemporană suferă de o picingine de lux: stilul. E un „stil“ suprapus sensibilității și e foarte arareori o floare naturală a acestei sensibilități. Și nu mai e stil — deși țipă mereu că este!...

Eroarea vine dela poezia noastră contemporană care, împrumutând din Apus o metafizică estetică, — hegelianismul trecut prin retorta¹ lui Mallarmé — face azi ravagii în domenii străine. Nu știm câți din cei care vor să scrie cu „stil“ își dau seama că pentru a putea crea într'adevăr acel ritual lingvistic, dialect de sunete fără sens conceptual, e nevoie de o definitivă invertire a sensibilității comune — că numai o educație lentă, sinceră și dureroasă până la a vedea lumea și fenomenele ei purificate de orice conținut, poate îngădui creierului să le conceapă ca litere miraculoase și reprezentative ale ideii perfecte, sunete pure ale armoniei universale, în perpetuă schimbare de acorduri: micile noastre semne, simboluri, neînsemnatele noastre idei, muzică...

Și totuși — prin ce groaznică aberație a gustului? — se scrie *religios* asupra unor relațiuni triviale cu o femeie definită până la numărul negilor, asupra popularității generalului Averescu — și ne-a fost dat să vedem un asemenea stil întrebuintat la o motiune a ligei chirișilor!...

Nu e vorba de osândirea unei viziuni a lumii și reflectarea ei în artă. Personal, credem că e singurul domeniu în care omul se simte într'adevăr liber, scăpat de coșmarul unei realități todeauna parțiale și care l'a sugestionat într'atâta, încât l'a făcut să creadă că însăși această trivialitate reală poate fi un ideal de artă!...

Concepție de maestru fotograf.

Dar nici nu putem, pe de altă parte, ridica această viziune ca o barieră — înaintată, e adevărat! — sufletului. Armăsarul acesta a sărit până acum bariere de necrezut, și e bine să fim prudenți, chiar dacă prin temperament suntem gata să scoatem sabia și să țipăm cu fanatism.

Știm că între câteva blocuri de marmură, acum două mii de ani, oamenii de pe țărmurile Mediteranei creaseră o civilizație — și deci o estetică. Lumea greco-romană. A fost o estetică a *pipitului* — cu mâinile, cu ochii, nasul, gura.

Știm de asemenea că civilizația pe care a încercat în secolul trecut s'o creeze Hegel dincolo de simțuri și pe care a înfăptuit-o în parte Wagner, (cu singurul element posibil: sunetul) fecundând în acelaș timp lirica franceză (de la la care am supt și noi) această civilizație pare să se fi prăbușit înainte de a fi putut crea o lume cu totul nouă: au intervenit elemente de mediocri

bogăŃire nu se va produce într'adevăr decăt prin prestigiul unui vers ferbinte Ńi cuceritor — cu astfel de transpuneri: „librarul are interes de celitorul“. „rânduri fără ratură“, „reiterată vină“, „Anatole France care l'a răs pe Mallarmé“, „un grup de scriitori, contemporani cu miracolul 1) au hotărât apariŃia unei publicaŃii care va aduna sub coperta ei ineditele Ńi articolele despre“, „Oamenii Ńi iubesc urechea virgină“ (vor să aibă?) — Ńi așa mai departe...

Ne-am grăbit noi să spunem aceste lucruri domnului Fundoianu, care e evreu, spre a nu i se șopti de alŃii, cu o politeŃă destul de mojică, precum că nu știe românește, D. Fundoianu știe românește chiar cât d. Braniște sau d. Iorgulescu.

* * *

Am scris prea mult? Știm.

Dar nu e vina noastră că asupra unei cărŃi, concepută Ńi lucrată fragmentar, de un autor care are numai 23 de ani, sunt atâtea lucruri de spus.

F. ADERCA.

MICAL 2)

*Un calm apus
A sărutat pe rând
Buchetele de tufe pe coline,
A fluturat, aprins, pe vârfuluri de rutne,
A mprăștiat un roșu praf pe drumuri —
Și ca un fum trandafiriu s'a pogorit acum
Pe trupul cetățuilor ebre...*

*Colo, pe zid,
Sculptată par' că 'ntr'o firidă,
Veghiază, sub crepuscul, o femeie.*

*Din părul depe umeri prăbușit,
Pe brațele febrile
Șuvițe negre se târăsc
Ca niște lungi reptile,
Pe când,
Un nestatornic vânt
Luptând cu albul ei vestmânt,
Pătrunde prntre calzii sâm
Ce bat ca două pasări prinse 'n mâni...*

*Dar ce lumini
Străpung de-odată pâcla inoțării?*

1) Rémy de Gourmont.

2) Din „Poeme biblice“

Ce chiote,
Ce goarne,
Ce cimbale sfâșie pacea?

Un lung și sgomotos convoi
A răsărit, subit, din depărtări,
Ca un alaiu drăcesc din negre zări.
Sub jaclele tremurătoare
Frânturi de scuturi scapără scântei,
Iar surtele, subțiri și lucitoare,
Lumini de fulgere adună
Prin bărbi și plete 'ntunecoase
Ce flutură ca norii sub furtună.

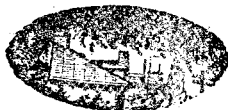
Cântări de-alamă,
Zângănit de fer,
Oricare braț e-un steag înfipt în cer
Și-ori care gură trâmbiță de-aramă...
Sub noaptea ce 'i învăluește, blândă,
Ei vin mereu,
Invăpăiați de proaspăta isbândă
Și 'nfiorați că sunt în fruntea lor,
De țorțe ca 'ntr-o purpură 'mbrăcat, Cluj
Pe-acel ce 'l birui pe Gohath...

De-acolo, sus,
Ea 'l vede 'naintând
Superb,
Purtat de ritmuri triumfale de fanfară,
Ea 'l vede azi
Așa cum îl zărește 'n fiecare seară,
Mănat de tânăru-i avânt,
Strălucitor — de-apururea ne 'nfrânt!

Cu mâna potolindu-și sânul svăcnitor,
În noapte ea s'a aplecat,
Precum se pleacă-o albă creangă de salcâm
Pe-un zid întunecat...

— Biruitor te 'ntorci și astăzi, se 'nțelege!
Și cum să nu dobori o turmă de sălbatici,
Când ai învins pe fiica unui rege?...

VIRGILIU MOSCOVICI

IMAGINI DIN SANATORIU

Asară mi-a murit vecinul de pat.
Acum odihnește în capelă
În strae albe stângaci îmbrăcat.

Bolnavii cari au venit să-l vadă
L'au compătimit cu ochi tăcuți — și-apoi smerit
S'au strecurat pe ușa capelei,
Temându-se ca mortul să nu le spue
Că nu mai au nici ei mult de trăit...

Cum am rămas singur cu prietenul care în nopți
[de veghe,

În liniști de scamă,
Mi-a cuvântat cu grai bun de frate
De însănătoșire și de mamă,

Am îndepărtat giulgiul să-l mai văd odată
În lumină tăcută a dimineții de iarnă,
Care împânzise de calm odaia toată.

Și așa m'a durut cum dormia întins.
Cu chipul fără urmă de dojană,
    sărac și umil,
    că m'a podidit tusa
    și-am plâns încet, cu mâinile la ochi, ca un copil...

Note și impresii literare

I. Ion Pillat

Urmărind cu interes și simpatie eflorescența poetică, deosebit de criteriile critice, în înțeles propriu, pot interveni uneori aprecieri sporadice.

La noi, ca probabil și aiurea, există încercarea, lăudabilă în sine, de a fanda în mijlocul așezării familiale mai răsirate de acum, *dinastia* familială: construcție blocară în arhitectura ușurată a stilului contemporan.

Realizarea acestei încercări de patriarhat modern rămâne poate neîndestul de fixată pentru opinia publică.

Iată însă că în cursul unei astfel de încercări se ridică un glas tânăr care o confirmă mai trainic decât toate celelalte forme de expresie. În acest chip aspirația la patriarhatul dinastic și-a găsit cântărețul (și prin el și-a scris blazonul).

Ion Pillat este o astfel de mlădiță care și-a înfipt rădăcinile adânc în solul familial și a adus în formula de artă generală nota caracteristică și elegiacă a *obârșiei*. Exemplul e cu atât mai remarcabil cu cât e mai puțin frecvent.

În ansamblul operei sale d. I. Pillat dă această impresie. Reușind a fi cu deosebire evocativ, prin comunicativitatea obsesiei băștinase creează și fixează un trecut și deci statornicește social încercarea dinastică, iar poetic, prin egalitate și convingere în fond, prin calitatea pitorească arhaică în formă, reușește a fi un mic glas ancestral. Nu profetic sau răsunător; un glas cu exalare subțire dar rezistentă, isvorât dintr'un filon profund.

În această însemnare pe margine de literatură și care rămâne înafară de sancțiunile și evaluările comparative ale criticii, notăm că poetul I. Pillat, apreciabil prin valoare poetică intrinsecă, e remarcabil prin particularitatea de oraintă familială, prin care se afiliază poezilor indigeni și, legând moșia mică de cea mare, glasul mic și glasul de buciùm, aparține falangei cântăreților pământului.

II. F. Aderca

Un ghem depănat strâns cu firul din ibrășim bine tors, bine colorat și strălucitor, rupt la intervale dese, fără ca firul să aibă capetele subțiate la locul intersecției, ci brusc retezate apoi reînchegate deplin.

Un material solid și calitativ, nu desfășurat ci parcat pe un drum ferm dar surpat abrupt. E o imagine a literaturii domnului F. Aderca atinsă congenital și iremediabil de aceste viduri.

Dacă am face o inducțiune dela abstract la concret și am

proceda prin analogie dela caracterul general literar la caracterul omenesc, am cerceta la acele firi care între puncte luminoase au spații intermediare umbroase, cu ce anume acțiuni sunt împlinite acele halte. Am ajunge atunci la concluzia că formula expresivă literară a acestui scriitor s'a născut desigur cu o infirmitate, care însă o scutește de multe diformități. După acest sistem de apreciere, d-l F. Aderca ar fi deci un scriitor *eliptic* spre avantaajul său.

III. Tradiții

Tradițiile aparțin deadreptul literaturii. Carnavalul, care își sună acum clopoțelii, ne solicită o privire din treacăt.

Omenirea, plecând dela instinctele ei primitive, a evoluat spre disciplina moravurilor, și trecând prin măsura care punea stavilă unui avânt dezordonat și proporționa un joc elastic de armonii între instincte și reglementarea lor, a ajuns în unele epoce la o sugrumare exagerată a expansiunii firești, prin strictetea austeră a moravurilor.

Atunci nevoia libertății printr'un gest de compensație a delănțuit exuberanța sgomotoasă a Carnavalului. La epoce fixe tumultul jovialității a avut voie să se reverse fără frâu.

Revenindu-se la o concepție mai rațională a dozării, sentimentul instinctiv al veseliei mai întâi cu moderare, apoi treptat cu o disproporționare inversă, a ajuns dincolo de echilibru și Carnavalul a invadat traiul comun.

Totuși el mai durează încă și în Efigia aspectelor lui din trecut. Redutele mascate, care atunci erau o expurgare firească, sunt acum comemorative.

Firește că, jovialitatea descărcându-se liber în viața curentă, redutele nu mai au freamătul de altădată ci numai un ecou imitativ oboșit. Pseudo carnavaulul contemporan are totuși măștile lui fidele; le poartă aceia anume care au nevoie să-și dea iluzia că au energii expansive. Tot așa are și scriitorii de același esență contrafăcută.

Frumusețea setoasă de lumină nemiintrigând acum decât subț masca sufletului, subț masca de bal se ascunde o decepție. Scriitorii carnavalesți subț masca ușor dislocată, care nu le acopere adevăratul chip, ascund și ei *nimicul*.

Departe de a suna clopoțelii veseliei oboșite, specimenul literar e *moralist* și direct imoral.

Năpustindu-se asupra subiectului cu violență artificială pentru a înflera disoluțiunea, o reabilitează prin ridicolul încercărilor incompetente.

Dar ca figură de carnaval, tipul e demn de notat.

Practică clowneria literară serioasă și cu oare care stimabilitate și își asigură o situație care, dacă nu se poate chema celebritate nici popularitate, e desigur notorietate de carnaval. Glorie modestă ca atlasul de bumbac al dominourilor și care nu pro-

voacă resentimente. Acul se înfige în vata umpluturii și strălucește cirea fluturilor ruginește sub orice atingere.

Dar ambiția sau mirajul, fac pe scriitor să treacă de pragul rețetelor mascate, dincoace în carnavalul vieții. Salt primejdios, prin cercul de hârtie. Atacă viața socială cu frenezile și cu aceleași arme inofensive de carton poleit. Iată-l căzut în judecata criticii literare, care îl culege și pe marea frescă umorească contemporană așează la locul lui pe cronicarul de carnaval. Il comemorăm deci.

GLAUCOS.

CRONICA DRAMATICA

TEATRUL REGINA MARIA

„STRIGOI”, trei acte

DE H. IBSEN

BCU Cluj / Central University Library Cluj

(Urmare la scrisoarea din numărul trecut al *Sburătorului*)

...E adevărat că n'am putut cerceta opiniile câtorva scriitori europeni și nici verifica amănunțit, în scrisori sau alte pagini din Ibsen, bănuiala noastră estetică, asupra structurii *Strigoilor*. Ne-au căzut însă sub ochi rândurile câtorva dintre cronicarii dramatici bucureșteni. Am gândit că în fundul provinciei tale, ocupat cu sunetele, nu vei fi avut norocul meu — și iată de ce îți trimit câteva rânduri streine, care-ți vor ajuta să răzi de mania critică, prea exclusivistă, a prietenului tău.

Din punctul meu de vedere, îți închipui cât am suferit citind judecățile atât de opuse ale unor colegi pe care-i prețuiesc.

Iată pe N. Davidescu, care judecă atât de limpede și scrie atât de armonios, mărturisind:

„Noi personal nu putem vedea în „Strigoii” decât cea mai slabă lucrare a dramaturgului nordic, și desigur, Ibsen a fost aici furat de fiziologie în dauna psihologiei, sau cel puțin balanța justă dintre aceste două elemente a fost stricată pentru a oferi actorului prilejul unui atroce joc de spital; psihologicește însă acțiunea e mult inferioară, și mult prea slab justificată, în raport cu intensitatea acțiunii ei asupra nervilor spectatorului.

Putem astfel afirma cu deplină încredere că e o lucrare pur și simplu neisbutită. E de oparte lipsită de o intelectualizare suficientă, iar de altă parte emotivitatea e redusă la acțiunea senzorială; în loc dar de o realizare nobilă a unei armonioase emoții

intelectualizate ni se dă spectacolul atroce al etapelor succesive prin care trece, fiziologicește, un bolnav pentru a sucomba în paralizie generală."

Mult mai aproape de adevărul dramatic al lui Ibsen se pare a fi un ziarist: *Menesirel* care scrie în „Luptătorul“.

„Să reamintim „subiectul“ „Strigoilor? Desigur, în teatrul, lui Ibsen „intriga“ nu se reduce la simplul fapt divers, neglijabil și în „Strigoii“ mai ales fiecare fapt *material* își are importanța lui *sufletească*. Totuși, nu în desfășurarea dramatică — admirabilă, de o gradatie și de o logică desăvârșită — trebuie căutată marea valoare a capodoperei lui Ibsen. „Strigoii“ sunt o tragedie în stil antic. Destinul din dramele sângeroase ale Atrizilor poartă mai multe (sic), fiindcă multiplă e și blestemata-i înfățișare... Dar rămâne *Destinul*, fiorosul, apăsătorul stupidul *Destin*.

Toate personagiile din „Strigoii“ îi simt ghiara — în carnea, în sufletul, în mintea lor: Și d-na Alving și păstorul Manders și ticălosul Engstrand și Regine — toți, toate sunt, ca și Oswald, în aceeași măsură ca ei, victimele, care a nașterii, care a împrejurărilor, care a prejudecăților (tot atât de tragice uneori ca moartea ori ca nebunia), care a „mediului social“... Până și consilierul Alving, tatăl „depravat“ al lui Oswald, mortal a cărui imagine stăpânește cu umbra ei de spaimă fiecare minută din viața celor de se chinuesc în urmă-i din *pricina* dar nu din *voiața* lui până și „Strigoii“ de o victimă, victima, râvnei de a trăi a acelui instinct făcător de minuni aiurea, dar deslănțuitor de dezastre sub cerul de plumb, în ținuturile posomorâte și reci ale Nordului“.

Firește, sunt și câțiva comentatori veseli. D. *Philibert* dela „Mântuirea“ vede în *Strigoii* începutul revoluției sociale: „Urând societatea, Ibsen o prezintă ca o plagă și dorește schimbarea ei. Cu admirabile argumente, loviturile sale cad în plin.“

Trebue să mărturisești că o astfel de babilonie discreditează complet creerul uman!...

O BIATĂ FEMEE, 3 acte

de JACQUES DEVAL.

E o comedie modernă scrisă cu multă măsură, cu un gust sigur al amănuntului și cu vervă. Personajii univarsale prin mediocritate, dar vii. Publicul a făcut comediei o primire entusiastă.

Ansamblul desăvârșit. D-na Tantzî Cutava ne-a reamintit o veche părere de rău: ce soartă dușmană o urmărește, de nu crează odată o operă de mare artă, cu mijloacele sigure pe care le are?

Anul trecut a jucat pe Kiki.

F. ADERCA.

„SALONUL DE TOAMNĂ“

În sala pusă la dispoziție de către Sindicatul Artiștilor oăruia îi revine marele merit de a fi înțeles că datorită unei societăți de artă e în primul rând apărarea confrăților împotriva speculei deșănțate ce s'a încuibat până și în abnegația Mecenaților dela Athenueu, „Salonul de toamnă“ o nouă înjghebare artistică, și-a deschis întâia expoziție. Departe de a fi acela ce era de așteptat, această colectivă manifestare plastică aduce totuși câteva surprize și are meritul de a renoi în amintirea publicului câteva cunoștințe prețioase.

În primul rând d. *Aurel Biju*.

Dintr'o înțelegere temeinică a obligațiilor morale pe care le incumbă orice succes trecut, acest admirabil pictor face impresia că se ferește sistematic de a expune. E desigur la mijloc o chibzuală și o putere de autocritică, pe care am dori-o molipsitoare și fără mijloace preventive pentru majoritatea lumii noastre artistice.

Obligat să se arate de această dată, d. Biju a căutat să se prezinte cât mai în miniatură. Cele câteva bucăți expuse mărturisesc un lung popas în atelierul pictorului, ascunse undeva într'un colț, din care n'au eșit, și nu vor eși așa de curând celelalte multe, ursite unei expoziții personale care tinde la a se transforma într'un examen de definiat pictoricesc. Într'adevăr, d. Biju are tot dreptul să aspire la un astfel de titlu.

Hărțuit de cele mai pure năzuinți artistice, pictorul a băibăit ani de zile printre curentele contagioase ale picturii până să-și ajungă propria sa expresiune. Și de-atunci încoace a trebuit să se intensifice și să imprime desăvârșit în ea cu toată vigoarea și toată subtilitatea talentului său. A izbutit. E în opera de-acum a d-lui Biju cea mai delicată poezie a cenușului pe care am putut-o vedea înfăptuită la noi și rafinamentul modern cu care imbibă și imbină atâtea nuanțe și valori din această oropsită culoare constituie una din cele mai de seamă particularități ale talentului său.

Tot pe-atât de fin desenator, el aduce în schițele sale alături de agerimea meșteșugarului, puterea de pătrundere și de realizare a expresiunii permanente. În acest fel lucrările d-lui Biju au și trăesc o viață puternică și proprie.

Alături de el d. *Sabin Popp*, cunoscut publicului bucureștean doar dintr'o singură expoziție, vine să facă încăodată dovada puternicului său talent de portretist.

Clasic și modern totodată, energic și sentimental, pe baza unui desen fără păcat, d-sa construiește cu o intuitivitate artistică

surprinzătoare cele mai deosebite caractere. Ca în opera unui rutinat și consumat pictor, nimic de prisos și nicăeri o lipsă. Rareori se pot vedea lucrări așa de unitare și așa de încheigate.

În fața lucrărilor d-lui Sabin Popp termenul obișnuit picturii de „*terminat*” își găsește toată explicația și toată strălucirea lui.

Inrudit pictoricește cu Jliquidii — de care am vorbit cu ocazia expoziției elevilor de Belle Arte — A. Sabin Popp e chemat ca încă mai înainte să ocupe un loc în pictura noastră de seamă.

O surpriză ne rezervă *d. Troteanu*. Ultima metamorfoză a îndoletnicirii sale picturale, cu saltul uriaș dela colorația sa opacă și îmbăcsită de acum câțiva ani, la transparența și decorativitatea lucrărilor de acum pare a avea ceva mai multă importanță decât o schimbare personală. E acolo o tendință de dezrobire a picturii din cătușele șevaletului și o năzuință destul de bine precizată spre pictura murală.

Personal, d-sa suferă de lipsurile inerente acestei transformări și în lucrările expuse se mai pot vedea încă urmele dibuirilor la care forțează orice început. Trebuie să recunoaștem însă lucrărilor sale meritele evidente de desen și frăgezimea impresiionantă a culorii.

O altă surpriză ne rezervă *d. Chirovici* cunoscut nouă numai din acele aquarele, proprii d-sale, în care talentul său părea cu totul gătit de excesivul manierism ce-l caracteriza. În uleiurile expuse acum d-sa arată însă o sobrietate și o armonizare delicată a desenului cu întreaga coloratură, celace dovedește o ponderență artistică de o primordială însemnătate.

D. Schweizer-Cumpândă, mare iubitor de pete albe pe fond bleu-marin, expune — ca să ne contrazică așteptările — vre-o câteva lucrări, fiecare în alt gen. Dacă în unele, însușirile sale de căpetenie: vigoarea penelului și desăvârșita cunoaștere a desenului își găsesc o nouă și vrednică ilustrare, în altele — pastelurile, de pildă — domină numai defectul cel mai de seamă, convenționalismul plat și îngust.

D. Brădescu, departe de a da măsura talentului său, expune, alături de câteva bucăți reușite, o serie de lucrări nearanjate și secl cari strică și efectul celorlalte. Și dela pictorul care a realizat incontestabil — cele mai minunate lucrări pe care le-a produs pictura noastră referitor la războiul cel mare, era de așteptat altceva.

D. Nițescu, un nume nou, în câteva lucrări arată abilitate și predispoziție spre portret. Influența lui Mirea e evidentă, dela calități până la defecte. Spre deosebire de maestrul său, *d. Nițescu* face însă regretabile greșeli de desen.

D-nii *Lucian Grigorescu* și *Velisaratu* se prezintă cu o treaptă sub nivelul lor artistic și ca totdeauna *d. Tănăsescu* expune puțin și neegal, arătând mereu nerv și mereu făcând impresia de grăbit și insuficient.

Reînviat, *d. Hârlescu* ne face să oftăm după vremurile când, neavând de unde ne-am fabricat, cu toată buna credință, idoli

din cel dintâi veniți, și d. *Pan Ioanid* găsește locul să mai expue o horă alături de care execrabila bucată a d-lui *Molda* nu pierde prea mult.

Mai sunt apoi câteva lucruri între care și câteva desene și aquarele arhitectonice, al căror rost nu l'am înțeles și al căror preț artistic nu l'am văzut. Trecem dar pe lângă ele și ne oprim la încă o surpriză: lucrările iscălite *Mirea*, un nume glorios cândva în pictura noastră.

Între colțurile cari cuprind iscălitura și restul tablourilor, e o prăpastie. Surpriza este dureroasă și pentru că ne încăpățănăm a-l socoti pe d. *Mirea* un fruntaș al plasticei noastre nu putem și nu voim să admitem că expunerea acestor lucrări s'a făcut cu consimțământul autorului. Pentru că socotim că nimeni, dar absolut nimeni nu are dreptul să dărâme un templu în care odinioară ne-am închinat.

În sculptură „Salonul de toamnă” aduce doar câteva bucăți onorabile ale d-lui *Bucă*, în care realizările fac totdeauna impresia că trec pe lângă intențiuni fără să le atingă și în sfârșit upopot de amorfă sculptură albă, comercială, caligrafică și funerară spre care un domn mărunțel, blond și cu mânuși conduce totdeauna pe vizitatorii simandicoși, dând grăbite și interminabile explicații bazate pe argumentări ce pornesc dintr'o secretă și proprie ideologie artistică și laudând sub cele mai delicate forme pe eminentul lor autor care nu e altul decât d. *Mățuanu*.

VICTOR ION POPA.

INSEMNAȚII LITERARE

Am primit și noi, firește, cele două volume de crestomație, intitulate *Prosatorii noștri* și publicate de d-nii N. Dunăreanu și Liviu Marian pentru nevoile Basarabiei. Obicinuiți a privi lucrurile în ansamblu și nu prin erori sau curiozități, considerăm lucrarea celor doi publiciști ca binevenită. Prin *Ramuri*, d. Iorga le aduce totuși o serie de învinuiri, uneori îndreptățite, dar care nu anulează munca și, în definitiv, utilitatea crestomației. Că lipsesc unii scriitori (dintre care și d. Iorga) și sunt de prisos alții, nu are mare importanță; că ni se dau și pagini alese din inșiși d-nii Marian și Dunăreanu iară nu are vre-o însemnătate: unde merge mia treacă și sută. Acum doi ani, un francez tipăria cu colaborația d-lui N. Iorga, o antologie

de traduceri din literatura română. Printre autorii traduși figura, negreșit și legitim, și d. Iorga; figura însă și d. Stahl, stenograful d-lui Iorga. Nu trebuie să pretindem de a nu ne iubi pe noi și pe ai noștri. Salutăm deci cu bucurie *Crestomația*, din care ne zâmbesc prietenos fotografiile d-lor Marian și Dunăreanu, scriitori români.

S.

Toi et Moi de P. Géraudy. — Sunt opere literare care își primesc succesul imediat. O concordanță de împrejurări în timp, spațiu și sentiment ale opiniei, îl determină.

Géraudy cu *Toi et Moi* — a primit recompensa. Meritul lucrării — în limitele ei, e incontestabil; succesul l'a semnalat atențiunii.

Géraudy apare cu nouăte accen-

tuată de fond și de formă într'o epocă de înnoiri totuși numeroase. Noutatea și de fond și de formă e familiaritatea, comoditatea, punctul de vedere uzual al tonului și cel interior și cel expresiv.

O conversație curentă, un buletin cu totul firesc, o prezintare nestânjită. Formula intimistă superlativă.

Cugetarea nu îmbracă nici o haină deși nu e goală; e în straiu de casă; limbajul asemenea, sentimentul la fel. Totuși nu ating nici odată vulgaritatea, nici banalitatea. E drept că limba franceză poate mai bine ca ori-care sluji această tonalitate.

Care sunt însă calitățile deosebite și meritele esențiale care au adus acestui volum — care nu e decât o plachetă — succesul lui legitim?

Aceste calități nu sunt noi și nici „noutatea“. Sunt cele care todeauna au valorificat și todeauna vor valorifica.

Sinceritatea întâi. Sentimentul și verbul facile, decurg însă dintr'o convingere puternică; înapoia comodității și dezinvolvurii există un punct de plecare ferm.

Pașul e ușor, jocul calm și nepăsător; dar elanul inițial a fost puternic.

Tot așa familiaritatea formei nu are nimic căutat, decurge din aceeași familiaritate a fondului, fără nici un abuz, lin, cu o ritmică liberă dar impecabilă. O bobină de hârtii serpentine desfăcută și care se slobod în volute naturale dar cu o spirală modelată simetric.

Sinceritate în fond, armonie în

formă, deci calitățile cerute totdeauna unei opere de artă.

Intrebuințate pentru acel aspect mic în care e prezentat sentimentul iubirei, nu ar fi poate suficiente pentru a legitima un succes accentuat. Dar pretutindeni sub atitudinile cele mai uzuale ale iubirei stă o psihologie fără greșală și un lirism puternic.

Micile observații cu tușeu estompat și ușor și cu ton moderat, sunt afiliate la date psihice sigure și caracteristice. Jocul glumei al simțirii are înapoia lui rezervele de durere și bucurii ale amorului mare.

Deci psihologie și lirism fundamental, sinceritate și armonie, calitățile esențiale ale liricei poetice.

A căuta meritul numai în noutate este a atinge un punct lateral al succesului, cel mai evidentiat, cel mai plăcut la suprafață dar care nu s'a valorificat decât prin existența ocultă a celorlalte.

Ed. Pailleron, mai demult, printre alții, a fost un intimist, poet delicios prin profunzimea delicată și armonioasă a simțirii. Intimist, și mai aproape de noutate prin dezinvolvură, e minunatul Heine. Totuși ei, cași alții, aveau tonalitatea asta pe când placheta lui Géraldy se susține și trăiește numai din ea. Zadarnic însă s'ar căuta în formula intimismului succesul și valoarea cu disprețul sincerității și lirismului. Dacă e ceva imuabil sub aparențe fluctuante e legea lirică a poeziei. Camil Petrescu și Emil Dorian, la noi, îndeplinesc aceste condițiuni.

P.

EDITURA „ANCORA“ ALCALAY & CALAFATEANU

BUCUREȘTI — No. 4, STRADA SMÂRDAN No. 4

CĂRȚI FOLOSITOARE ::

:: pentru COPII ȘI TINERIME

BASME DE CRACIUN

ȘI

POVESTEA MINUNATA

DE

VICTOR EFTIMIU

**2 volume de câte 160 pagini, ediții de lux
cu ilustrațiuni în text și planșe colorate . Lei 25.—**

Băiatul pierdut	Lei 6.—
Făt-frumos din lacrimi	„ 6.—
Tinerete fără bătrânețe	„ 6.—
Pădurea ursitoarelor	„ 6.—
Katalina	„ 6.—
Șarpele fermecat	„ 6.—
Minunea Sfântului Ilie	„ 6.—
Pățania Călugărului Gherasim	„ 6.—
Alina-Linda	„ 6.—
Trei îngeri	„ 6.—

BIBLIOTECA ROZA

Nenorocirile Sofiei de Contesă de Ségur ediție ilustrată . Lei 16.—

După ploaie, vreme bună idem „ 25.—

BIBLIOTECA UNIVERSALA

Grădina Raiului de Andersen . . . . . Lei 5.—

„ „ „ în legătură de lux „ 12.—

De vânzare la toate librăriile din capitală și provincie

CENTRALA „MISSIR”

SOCIETATE ANONIMĂ CAPITAL LEI 50.000.000

◆ 41, STRADA LIPSCANI, 41 ◆

Sucursale : BUCUREȘTI — Str. Lipscani, 22 și Calea Victoriei, 110

**In țară : Ploești, Buzău, Galați, Brăila, Focșani, Constanța,
Temișoara, Brașov, Cluj, Cernăuți, Chișinău, Oradea-Mare,
Arad, Târgul-Mureș, Râmnicul-Sărat, Pitești, Craiova,
Turnu-Severin, Târgoviște, Botoșani.**

Cel mai bine asortat cu ultimele noutăți pentru sezon

Atelier de Croitorie de primul rang pentru Dama și Domni

◆◆◆ Prețuri mai ieftine ca oriunde ◆◆◆

BCU Cluj / Central University Library Cluj

S'a deschis Centrala

MARILOR MAGAZINE

La PALATUL NOUȚĂȚILOR

STRADA PARIS, No. 10

Sucursale : Oradea-Mare, Lugoj

MATĂSURI :: LENA-

JURI :: PÂNZETURI

ARTICOLE de MARIAJ

: GALANTERIE :

Mare Raion de

FURNITURI de MODE

INCĂLȚĂMINTE, etc.

Prețurile excepționale

?: Gustați delicioasele :

produse ale

BONBONERIEI ::

:: RENAISSANCE

care se găsesc în detaliu la

COFETĂRIA RENAISSANCE

STRADA PARIS, 10

și la toate sucursalele

MISSIR

DIN ȚARĂ

— Ea Gros la Fabrica —

STR. POPA-TATU, 45